

Niets doen, aanplant en spontane verjonging

Oorzaken en gevolgen stormschade

Na de storm van 18 januari jl. is er in Nederland zo'n 250 duizend m³ hout omgewaaid. De schade varieert van een wenselijke dunning tot een volledig omgewaaide opstand, waarvan een grote ravage resteert. Op terreinen met een natuurfunctie wordt windworp zo weinig mogelijk geruimd. Wel wordt er gekeken naar de grootste gevaren, zoals bomen op spanning en boomtoppen die boven paden hangen. Maar verder wordt er weinig aandacht besteed aan het opruimen. Bij golfbanen is dat duidelijk anders, greenkeepers ruimen de schade in no-time op. Van totale bomen tot hinderlijke takjes op de fairway, de rommel moet weg.

Anderstein

De bij golfbanen aangetroffen stormschade varieert van een weggewaaid schuilhutje tot een afgebroken zomereik met een omtrek van 300 centimeter. Mark Camps, hoofdgreenkeeper op Golfclub Anderstein in Maarsbergen, heeft tot zijn grote spijt een van de vijf grootste eiken moeten opruimen, nadat deze was omgewaaid.

Een blik op de restanten van de boom -die voorlopig als monument wordt gehandhaafd- geeft al snel de oorzaak weer: hol door rotting. Veel van de opstanden in het oudere gedeelte van de baan zijn divers en soortenrijk; veel schade is er dan ook niet geweest. Een, kort voor de storm, gedund vak met nog geen 20 jaar oude Oostenrijkse dennen heeft wel geleden onder de storm. De bomen zijn afgebroken en weggezaagd.

Eindhovensche

Ruud Moolen, hoofdgreenkeeper op de Eindhovensche Golf, kijkt nog steeds met weinig plezier terug naar de januari maand. Moolen: "We hebben de stammen geteld en het waren er zo'n 750. Voornamelijk grove dennen en reuzen zilversparren, maar ook eiken zijn getroffen door de storm. Veel van de bomen waren zo'n 70 tot 80 jaar oud. De mooiste exemplaren vingen de meeste wind; er zijn dan ook behoorlijk wat beeldbepalende bomen omgegaan."

Golfbanen kunnen soms last ondervinden van stormschade. Zeker als er windsnelheden met een top van 108 tot 126 kilometer per uur -zoals op 18 januari jl- worden gemeten, kunnen bomen op golfaccommodaties afbreken of ontwortelen. NL Adviseurs inventariseerde de situatie op enkele Nederlandse golfbanen na de jongste storm van 2007.

Auteurs: Guido Hamelink en Sander Kristalijn

Rosendaelsche

Paul Tattersall, baancommissaris van de Rosendaelsche golfclub, heeft met teleurstelling kennisgenomen van een flink aantal omgewaaide -grotendeels ontwortelde- grove dennen. Op een enkel perceel is ongeveer 30 procent van de opstand omgewaaid of afgebroken. Vervelend is voornamelijk het ongewenste uitzicht op de A12. Bij de Rosendaelsche zijn in totaal 86 grove dennen weggezaagd. De loofbomen hadden minder schade. Helaas is een prachtige oude eik in bladoppervlak gehalveerd door een uitgekomen arm.

Opruimen

Na de storm zijn veel banen een aantal dagen dicht geweest om gevaarlijk hout te ruimen. Met name grove dennen lopen het risico dat de top uitbreekt, maar halverwege blijft hangen. Voor het weghalen van gebroken tophout wordt een ladder tegen de boom aangebonden, waarna de top er met een trekker wordt uitgetrokken. Als greenkeepers stormhout gaan opruimen, moeten zij op gevaarlijke situaties bedacht zijn. Het gevallen hout ligt ongecontroleerd door elkaar. Dat zorgt voor extreme spanningen op het hout, waardoor het bij aanraking kan splijten met honderden kilo's druk. Het is daarom af te raden werknemers zonder ervaring of opleiding in te zetten voor het zagen van stormhout. Camps: "Wij doen alles in eigen beheer. Wanneer we zagen, beginnen we een half uur eerder om al het materiaal gereed te maken. Vervolgens nemen we een blok mee waarin we de motorzaag kunnen slijpen zodat die de hele dag scherp blijft." Bij het opruimen is het van belang dat het materiaal in orde is en de motorzagen over de juiste bladlengte en kettingsoort beschikken. Werken met een overdreven grote zaag die slecht wendbaar is, zorgt alleen maar voor onnodige gevaren bij het uitsnoeien. Camps is van mening dat je met stormhout niet voorzichtig genoeg kan zijn. Camps: "Neem de tijd om de boom te ruimen. Wij gebruiken een shovel om de boom te keren als we denken dat er spanning op staat."

Laten liggen

Zowel bij de Rosendaelsche als bij de Eindhovensche zijn er externe krachten ingehuurd die samen met de greenkeepers het stormhout hebben geruimd. Moolen: "Bij ons was de schade zo groot dat een houtprocessor de enige manier was de schade op korte termijn te ruimen. We hebben het hout verkocht aan

een opkoper." Goedkoper en gemakkelijker is het niet opruimen van het stormhout. Omgevallen bomen, liggend doodhout, maar ook staande beschadigde bomen kunnen een uitkomst bieden voor verschillende diersoorten. Een deel van de Rosendaelsche is dan ook grotendeels gelaten zoals het was. Tattersall: "Als er geen gevaar is voor de golfers, waarom zouden we het dan weghalen?"

Voorkom schade

Wanneer je de gevolgen van de stormschade ziet, is het interessant je af te vragen of de schade voorkomen had kunnen worden? Op 17 en 18 januari jl. is bij elkaar 38 mm regenwater gevallen. Dat is de helft van het totaal in een natte januari maand. Dergelijke hoeveelheden maken bomen aanzienlijk gevoeliger voor windworp, doordat de structuur van de bodem verandert. De regenval en de storm zijn factoren die niet voorkomen kunnen worden. Factoren die wel te beïnvloeden zijn, zijn de boomsoorten, de menging ervan en de spreiding in leeftijden. Percelen in Nederland die volledig plat gewaaid zijn, bestaan zonder uitzondering voor 80% uit één boomsoort of uit soorten van ongeveer dezelfde leeftijd. Deze monotone samenstelling maakt dat bos weinig weerstand heeft voor storm en ziektes. Dan is er nog het verschil in boomsoorten onderling. Soorten met een wortelstelsel dat zich met name horizontaal verspreid – zogenaamde vlakwortelaars (grove den) – zijn gevoeliger voor windworp dan soorten die diep wortelen met een penwortel, zoals zomereik. Uitzondering op deze regel is dat veel boomsoorten die groeien in een bodem met hoogstaand grondwater minder diep wortelen. Nu de meeste schade opgeruimd is, kan er worden gewerkt aan herstel. Er zijn een aantal mogelijkheden: niets doen, aanplant en spontane verjonging. Door boomsoorten van verschillende leeftijden door elkaar te gebruiken, wordt de samenstelling aanzienlijk robuuster en is de kans op stormschade van dergelijk kaliber zeer klein. Menging van boomsoorten en van leeftijden binnen een plantvak is van belang om een stabiel en duurzaam bos te kunnen ontwikkelen.

Meer stormschade

Hoofdgreenkeeper Jurgen Ruyter van Golfbaan Herkenbosch heeft met zijn team ook de nodige extra uren in het bos gezeten. Volgens Ruyter waren er op zijn boomrijke baan ongeveer 200 bomen omgewaaid of de koppen eruit gewaaid. Wat daarbij opviel was dat het alleen maar oude bomen betrof (zie foto). Herman Berteler van het Bureau 'Aangepast Groen' en tevens webredacteur van Golfbaan Het Rijk van Nijmegen stuurde ons een kopie van een verhaal dat hij schreef voor het clubblad. Volgens Berteler waren veel van de bomen die bij de storm van januari het loodje hebben gelegd reeds verzwakt. Bomen die geheel onverwacht halverwege de stam afbreken, vertonen in het kernhout vaak tekenen van verzwakking. Dat kan rot zijn, maar ook door torsing verwrongen celgroei. Dubbele toppen of doorgegroeiende zuigers breken vaak bij draai- en valwinden en scheuren dan uit elkaar of van de centrale stam. Ook solitaires die met een dubbele stam opgegroeid zijn, hebben onderin een verzwakte plek. Grondwerk -op soms enkele tientallen meters van bomen- kan trekwortels die voor houvast zorgen ernstig beschadigen. Maar ook de grondwaterstand of ondoordringbare lagen zijn daarop van invloed, of het dicht op elkaar opgroeien.

De auteurs van het artikel - Guido Hamelink en Sander Kristalijn – zijn werkzaam bij NLadviseurs, een adviesbureau gericht op de groene sector dat meerjarige beheers- en beplantingsplannen opstelt en advies geeft aan golfaccommodaties, particulier en openbaar groen. Meer informatie: www.nladvisers.nl.